

Istungidokument

B9-0332/2021

7.6.2021

RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

nõukogu ja komisjoni avalduste alusel

vastavalt kodukorra artikli 132 lõikele 2

süsteematiliste repressioonide kohta Valgevenes ja nende tagajärgede kohta Euroopa julgeolekule pärast inimröövi Valgevene ametivõimude poolt kinni peetud ELi tsiviillennukilt
(2021/2741(RSP))

Viola Von Cramon-Taubadel, Gwendoline Delbos-Corfield, Heidi Hautala, Markéta Gregorová, Jordi Solé, Alice Kuhnke, Jakob G. Dalunde, Pär Holmgren, Bronis Ropé, Hannah Neumann, Erik Marquardt, Ignazio Corrao, Mounir Satouri, Tineke Strik, Francisco Guerreiro, Grace O'Sullivan, Ciarán Cuffe
fraktsiooni Verts/ALE nimel

Euroopa Parlamendi resolutsioon süstemaatiliste repressioonide kohta Valgevenes ja nende tagajärgede kohta Euroopa julgeolekule pärast inimröövi Valgevene ametivõimude poolt kinni peetud ELi tsiviillennukilt (2021/2741(RSP))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone ja soovitusi Valgevene kohta,
 - võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 24. mai 2021. aasta järeldusi Valgevene kohta,
 - võttes arvesse liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 24. mail 2021 ELi nimel tehtud avaldust Ryanairi lennuki (lend FR4978) 23. mail 2021 Minskis maanduma sundimise kohta,
 - võttes arvesse G7 välisministrite ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 27. mai 2021. aasta ühisavaldust Valgevene kohta,
 - võttes arvesse komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 26. märtsi 2021. aasta avaldust ELi toetuse kohta rahvusvahelisele platvormile Valgevene vastutuse kohta,
 - võttes arvesse 7. detsembril 1944. aastal allkirjastatud rahvusvahelise tsiviillennunduse konventsiooni ja 23. septembril 1971. aastal sõlmitud tsiviillennunduse ohutuse vastase ebaseadusliku tegevuse tõkestamise Montréali konventsiooni,
 - võttes arvesse kodukorra artikli 132 lõiget 2,
- A. arvestades, et 23. mail 2021 sundisid Valgevene ametivõimud riigi poolt toime pandud terrorismiaktiga tsiviillennukit tegema hädamaandumise Minskis; arvestades, et ELi ettevõttele kuuluvat lennukit, mis lendas kahe ELi pealinna vahel (Ateenast Vilniusesse) ning mille pardal oli üle 170 reisija ja meeskond, sundis maanduma Valgevene sõjaväelennuk, kasutades ettekäändena väidetavat pommiohtu;
- B. arvestades, et Vene ametivõimud pidasid kinni kaks lennureisijat, Raman Pratashevitsi, kes on Valgevenest pärit sõltumatu ajakirjanik ja opositsioonikanali Nexta kaasasutaja, ning Sofia Sapega, Vilniuses asuva Euroopa Humanitaarülikooli üliõpilase, ning ei lubanud neil Minski lennujaamas pardale minna, et sõita algsesse sihtkohta; arvestades, et see vahejuhtum on järjekordne Valgevene ametivõimude jõhker katse sundida vaikima kõiki opositsiooni häáli, kodanikuühiskonda ja sõltumatut meediat;
- C. arvestades, et ei ole piisavalt teada tsiviillennuki Minskis sundmaandumiseni viinud sündmuste järjestusest ega Venemaa luureteenistuste rollist selles; arvestades, et Valgevene ametivõimud nimetasid ohu allikana väidetavat e-kirja, mis saadeti pärast seda, kui Valgevene ametivõimud olid teavitanud piloote väidetavast pommiähvardusest; arvestades, et lisaks Raman Pratashevitsile ja Sofia Sapegale lahkusid Minskis lennukist ka neli tundmatut isikut;

- D. arvestades, et on siiski selge, et need teod kujutavad endast rahvusvahelise õiguse, nimelt Chicago ja Montreali konventsioonide rikkumist ning seadsid ohtu selle lennu reisijate ja meeskonna ohutuse; arvestades, et see juhtum näitab, et režiim on muutunud ohuks rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule;
- E. arvestades, et Raman Pratashevitsit oli näha mitmes videomaterjalis, mida edastas Valgevene riiklik televisioon, ning tema nahal oli näha vigastusi; arvestades, et president Lukašenko ähvardas kutsuda Venemaa poolt okupeeritud Donbassi piirkonna uurijaid Raman Pratashevitsit üle kuulama;
- F. arvestades, et 2020. aasta võltsitud presidendivalimised Valgevenes tõid kaasa enneolematud meeleavaldused, mille käigus nõuti uusi vabu ja õiglasi valimisi, samuti opositsiooni vägivaldse mahasurumise, kümneid tuhandeid meelevaldseid vahistamisi ning teateid piinamisest, väärkohtlemisest ja mõrvadest;
- G. arvestades, et Valgevenes jätkub inimõiguste olukorra halvenemine ja poliitvangide arv kasvab; arvestades, et Valgevene ametivõimud on jõhkral eiranud Valgevene rahva põhiõigusi ja -vabadusi ega hooli nende elust, pannes toime repressioone oma elanike suhtes; arvestades, et süstemaatiliselt hirmutatakse ja ahistatakse inimõiguste kaitsjaid, opositsioonipoliitikuid, kodanikuühiskonda, sõltumatuid ajakirjanikke ja teisi aktiviste ning piiratakse nende põhivabadusi;
- H. arvestades, et ei ole märke sellest, et Valgevene ametivõimud uuriksid tuhandeid teateid alates 2020. aasta augusti keskpaigast aset leidnud politsei jõhkruusest või meeleavaldajate tapmisest; arvestades, et 2021. aasta juuni seisuga on Valgevenes üle 450 poliitvangi; arvestades, et laialt levinud karistamatus inimõiguste rikkumiste eest põlistab Valgevene rahva meeleheitliku olukorra; arvestades, et õigusriigi puudumine takistab neid kasutamast õigust õiglasele kohtumõistmisele; arvestades, et Valgevene on ainuke Euroopa riik, kus ikka veel viiakse täide surmanuhtlust;
- I. arvestades, et pärast mitu kuud kestnud kinnipidamist suri vanglas kahtlastel asjaoludel poliitvang Vitold Ašurak; arvestades, et suurele füüsilisele ja psühholoogilisele survele allutatult on paljud kinnipeetud üritanud enesetappu või on selle toime pannud, näiteks Stepan Latšpov, kes püüdis kohtuliku arutamise ajal enesetappu teha, ja 18-aastane Dmitri Stahhovski, kes võttis endalt elu pärast seda, kui Valgevene ametivõimud uurisid tema osalemist režiimivastastes meeleavaldustes;
- J. arvestades, et Valgevene opositsioonipoliitik Paval Sevjarõnets, Euroopa Valgevene kodanikukampania aktivistid Maksim Vinjarski, Andrei Voiništš, Paval Juhnevitsš ja Javgen Afnagel, samuti kanali Telegram administraator Irõna Štšasnaja ja blogija Dzmitri Kazlov mõisteti 25. mail 2021 Magiljovi piirkonnakohtus neljaks kuni seitsmeks aastaks vangi loata poliitilise ja kodanikutegevuse pärast;
- K. arvestades, et 31. mail 2021 teatas Valgevene piirikaitseamet juba niigi rangete reeglite karmistamisest, piirates kodanike võimalusi riigist lahkuda ning tõkestades sisuliselt kõik maismaapiiri ületamised; arvestades, et EL on asunud keelustama Valgevene lennuettevõtjate ülelende ELi õhuruumist ja takistama nende lennuettevõtjate käitatavate lendude pääsu ELi lennujaamadesse, mis muudab inimeste riigist lahkumise veelgi raskemaks ja sunnib neid Venemaa kaudu reisima;

1. on jätkuvalt solidaarne Valgevene rahvaga, kes kannatab endiselt Valgevene ametivõimude alluvuses; mõistab teravalt hukka Valgevene ametivõimude vägivalla ja repressioonid rahumeelsete meelevaldajate, opositsioonipoliitikute, sõltumatu meedia, inimõiguste kaitsjate, kodanikuühiskonna esindajate, akadeemiliste ringkondade ja ametiühingute, juristide ja teiste Valgevene kodanike vastu;
2. nõuab vägivalla, tagakiusamise ja ebaseaduslike kinnipidamiste viivitamatut lõpetamist; nõuab kõigi poliitvangide, sealhulgas Raman Pratashevitsi ja Sofia Sapega viivitamatut ja tingimusteta vabastamist ning nende vastu esitatud süüdistustest loobumist;
3. nõuab jätkuvalt kaasavat siseriiklikku dialoogi, et leida praegusele kriisile rahumeelne ja demokraatlik lahendus ning viia läbi uued vabad ja õiglased valimised, mida toetab sõltumatu ja vaba meedia ning tugev kodanikuühiskond;
4. rõhutab vajadust tagada Valgevenes põhivabadused ja inimõigused, õigusriik ja toimiv sõltumatu kohtusüsteem ning kõigi repressioonide, tagakiusamise, väärkohtlemise, soolise vägivalla ja piinamise lõpetamist, samuti surmanuhtluse viivitamatut ja püsivat kaotamist;
5. kutsub nõukogu ja komisjoni asepresidenti ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrget esindajat üles muutma oma lähenemisviisi Valgevene suhtes ning mitte laskma režiimil jätkata karistamatult massirepressioonide toimepanemist ja rahvusvahelise õiguse rikkumist, vaid reageerima otsustavalt ja võtma praegustest karmimaid meetmeid;
6. nõuab, et Euroopa välisteenistus ja liikmesriigid suurendaksid koostööd kodanikuühiskonna aktivistide, inimõiguste kaitsjate ja sõltumatu meediaga Valgevenes ja mujal maailmas, sealhulgas suutlikkuse suurendamise ja rahalise toetuse abil, ning suurendaksid toetust Euroopa demokraatia rahastu tegevusele kohapeal;
7. palub komisjonil käivitada ELi sihtotstarbelise abiprogrammi, et aidata poliitiliste repressioonide ja politsei jõhkrate ohvreid ning lihtsustada viisanõudeid, parandada varjupaigamenetlusi Valgevenest varjupaika otsivatele isikutele, suurendada stipendiumide ja toetuste pakkumist üliõpilastele ja teadlastele ning kaaluda ELis eksiilis asuva ülikooli loomist, kus Valgevene teadlased saaksid töötada oma riigikeelt kasutades;
8. tervitab liikmesriikide otsust kehtestada Valgevene lennuettevõtjate suhtes transpordisanktsioonid ning soovib neil sanktsioonid valikuliselt ja ajutiselt tühistada, et hõlbustada inimeste katseid riigist lahkuda;
9. kordab oma üleskutset ELi delegatsioonile ja riikide diplomaatilistele esindustele Valgevenes jälgida tähelepanelikult üksikute poliitvangide olukorda ja kohtuprotsesse kohapeal, pakkuda neile vajalikku toetust ja teha koostööd, et tagada nende kiire vabastamine, samuti suurendada oma toetust inimõiguste kaitsjate tööle ning vajaduse korral hõlbustada erakorraliste viisade väljastamist ja pakkuda ajutist kaitset ELi liikmesriikides;
10. kutsub komisjoni, liikmesriike ja Euroopa välisteenistust üles tegema koostööd rahvusvaheliste partneritega, nagu OSCE Moskva mehhanism ja ÜRO Inimõiguste

Nõukogu, samuti inimõiguste kaitsjate ja kohaliku kodanikuühiskonnaga, et tagada inimõiguste rikkumiste seire, dokumenteerimine ja nendest teatamine ning seejärel toimepanijate vastutuselevõtmine ja ohvritele õiguse mõistmine; väljendab heameelt rahvusvahelise platvormi loomise üle Valgevene vastutuse kohta ja toetab seda;

11. võtab kohustuse aidata parlamendi demokraatia toetamise mehhanismide abil suurendada demokraatlike jõudude suutlikkust, tugevdada kodanikuühiskonna rolli, toetada täiemahulist poliitilist dialoogi, mis viib võimu rahumeelse üleandmiseni Valgevenes, ning noori poliitilisi liidreid ja inimõiguste kaitsjaid;
12. väljendab heameelt komisjoni kolme miljardi euro suuruse majandustoetuse paketi üle tulevasele demokraatlikule Valgevenele; palub komisjonil jagada Euroopa Parlamendiga oma plaane Valgevenes demokraatiale ülemineku ja majandusliku toetuse paketi kohta ning korraldada viivitamata rahvusvaheline kõrgetasemeline poliitiline konverents kriisi lahendamiseks Valgevenes; kutsub komisjoni üles olema valmis kaasama teisi rahvusvahelisi rahastajaid, et nad panustaksid täiendavalt majandusliku toetuse paketti;
13. rõhutab vajadust rahvusvahelise osalemise järele, sealhulgas arutelude järele ÜROs ja NATOs, ning vajadust toetada Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni juhitavale rahvusvahelisele uurimisele seoses 23. mai intsidendiga, et teha kindlaks rahvusvaheliste lennunduseeskirjade rikkumine ning saada selgust Venemaa rolli kohta selles vahejuhtumis;
14. nõuab tungivalt, et nõukogu jätkaks viivitamata neljanda sanktsioonide paketiga ja valmistaks ette juba järgmist paketti, mis on suunatud ametnike vastu, kes osalesid või olid kaasosalised valimispettuses ja sellele järgnenud inimõiguste rikkumistes Valgevenes, sealhulgas sõltumatute ajakirjanike ja blogipidajate tagakiusamises, samuti Lukašenkat ja tema režžiimi toetavates ettevõtetes ning kõige hiljutisemates tegevustes osalenud isikute, näiteks luureametnike ja lennuametite vastu;
15. kutsub nõukogu ja komisjoni asepresidenti ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrget esindajat üles kaaluma edasisi meetmeid, nagu ELi finantsasutustele Valgevene lühiajaliste riigikassa võlakirjade omamise keelamine, valdkondlikud sanktsioonid, näiteks nafta-, kaaliumkarbonaadi-, metalli- või puidusektoris, või Valgevene osalemise ajutine peatamine SWIFT-süsteemis; nõuab tõhusate kaitsemeetmete kehtestamist Astravetsi tuumaelektrijaamas toodetud Valgevene elektrienergia otsese või kaudse müügi vastu ELi turgudele; palub, et ELis registreeritud ettevõtted, eelkõige Siemens AG, lõpetaksid tehnoloogia ja oskusteabe jagamise kaudu koostöö Valgevene ametivõimudega;
16. kutsub komisjoni ja liikmesriike üles keelduma igasugusest Valgevene valitsusele antavast rahalisest toetusest ning hoiduma kõigist uutest välisinvesteeringutest Valgevenes ja Valgevene pankadele uute krediitdiliinide andmisest, sealhulgas peatama ELi liikmesriikide investeeringud Valgevene energiataristu projektidesse;
17. nõuab kooskõlastatuid ELi meetmeid, et võidelda tõhusalt sigarettide salakaubaveoga Valgevenest;
18. kutsub liikmesriike ja Euroopa välisteenistust üles parandama luureandmete jagamist

kogu ELis, samuti Euroopa välisteenistuse kui koordineerimisplatvormi suutlikkust, eelkõige seoses ELis tegutsevate välisjulgeolekuteenistuste tegevusega ja võimalike spioonide väljasaatmisega, et hoida ära edasisi intsidente;

19. väljendab solidaarsust Lätiga, kuna Valgevene saatis välja Läti diplomaadid; mõistab hukka Valgevene peaprokuröri algatatud kriminaaluurimise Läti välisministri ja Riia linnapea suhtes; mõistab hukka kõik Valgevene ametivõimude katsed avaldada survet ELi liikmesriikidele, sealhulgas Valgevene prokuröride taotluse küsitleda Leedu endist presidenti Valdas Adamkust tema väidetava seotuse tõttu SSile allunud politseipataljoniga, mis viis Teise maailmasõja ajal Valgevenes läbi karistusoperatsioone;
20. kiidab heaks Ukraina valitsuse otsuse ühineda ELi liikmesriikidega, kehtestades transpordisanktsioonid Valgevene lennuettevõtjatele, ning kutsub komisjoni ja nõukogu üles kehtestama karistusmeetmeid Belavia ja selle reisijate suhtes, kes lendavad Venemaa poolt annekteeritud Krimmi;
21. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, nõukogule, komisjonile, liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioonile ning Valgevene presidendile, valitsusele ja parlamendile.